

2. Ткачук О. М. Наратологічний словник / Олександр Ткачук. – Тернопіль : Астон, 2002. – 173 с.

3. Шмид В. Нарратология / Вольф Шмид. – М. : Языки славянской культуры, 2003. – 312 с.

Стаття надійшла до редколегії 22.03.2012

Л. МАЦЕВКО-БЕКЕРСКАЯ

СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ЭКВИВАЛЕНТНОСТИ КАК СРЕДСТВО ФОРМАТИРОВАНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ИЗЛОЖЕНИЯ

Исследована теоретическая перспектива нарратологического изучения художественного текста. Изучено функциональное предназначение основных средств форматирования нарратива, специфика их текстовой реализации, особенности рецепции и интерпретации.

Ключевые слова: нарратив, аналепсис, пролепсис, анахрония, анизохрония, резюме, сцена, модальность, повторяемость.

L. MATSEVKO-BEKERSKA

STYLISTIC EQUIVALENCES AS THE MEANS OF NARRATIVE FORMATTING

The theoretical perspective of the narrative analysis of a literary text has been observed. The functional purpose of basic formatting means of a narrative, the specific features of their textual implementation, as well as the peculiarities of reception and interpretation have been explored.

Keywords: narrative, analepsis, prolepsis, anachrony, anisochrony, summary, scene, modality, repetition.

УДК 821.161.2.09

Тетяна БИКОВА

НАЦІОНАЛЬНИЙ КОЛОРИТ ГУЦУЛЬЩИНИ В АВТОРСЬКІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ТА ПОЛЬСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ ст.

У науковій статті за допомогою аналізу художніх текстів польських та українських письменників першої половини ХХ століття розкрито особливості національного колориту життя західноукраїнського селянства на Гуцульщині; до розгляду залучено твори С. Вінченца, М. Коцюбинського, Г. Хоткевича. Зроблено висновок щодо причин екзотичності показу образу гуцульського краю в авторській інтерпретації письменників.

Ключові слова: національний колорит, Гуцульщина, гуцул, міфологізм, поезика твору.

Дослідження розвитку україно-польських відносин кінця ХІХ – початку ХХ ст. цікаве багатьма культурно-мистецькими фактами. Зокрема, на особливу увагу заслуговує інтерес як українських, так і польських митців до художньої інтерпретації життя західноукраїнського селянства на Гуцульщині. Причини такого зацікавлення слід шукати насамперед у вдалому географічному розташуванні краю – далеко від

впливу урбанізованого суспільства, поряд із гірськими красвидами, життєдайними річками та неосяжними пралісами.

Польських митців у гуцульському краї приваблювала автентичність краю і національної культури, адже Польща була поділена на початок XIX ст. між трьома іншими державами і потребувала думок про відновлення власної самостійності. Саме патріотичний рух серед польської інтелігенції посприяв меті йти в народ, вивчати побут, економічне положення закріпачених селян та їх народну культуру. Гуцульський край у цьому сенсі виявився неабиякою знахідкою для дослідників-етнографів і літераторів.

Починаючи з праць Карля Мілевського, Євгена Броцького, Кароля Антонієвича, Казимира Туровського, Мечислава Романовського, Южефа Коженьовського, Каземіра Вуйціцького в польській літературі з'являється ціла когорта творів, як етнографічного, так і художнього плану на гуцульську тематику.

Серед українських письменників кінця XIX – початку XX ст. найбільше зацікавлення топом Гуцульщини виявляли як письменники-гуцули (Ю. Федькович, С. Воробкевич, Марко Черемшина, М. Атаманюк, М. Козоріс, А. Крушельницький та ін.), так і літератори, які за певних життєвих обставин перебували на Гуцульщині в різні періоди свого життя (М. Коцюбинський, О. Олесь, В. Гжицький, Х. Алчевська, Г. Хоткевич та ін.). Побачивши цей дивовижний недоторканий цивілізацією край, східноукраїнські письменники не без захоплення і любові втілювали все побачене у мистецтво слова. Таким чином, на початку XX століття (в польській літературі наприкінці XIX ст. – Т. Б.) в українській літературі «відбруньковується окрема парость – гуцульська тематично-стильова течія» [5, с. 3.].

Отже, **основна мета наукової статті**: охарактеризувати особливості авторської інтерпретації зображення національного колориту Гуцульщини першої третини XX століття на прикладі повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків», етнографічних п'єс Гната Хоткевича «Гуцульський рік» та «Непросте» та тетралогії Станіслава Вінченца «На високій полонині», зробити висновки щодо причин популяризації гуцульської тематики в українській та польській літературах.

Окремі аспекти цієї проблеми досліджували у своїх наукових працях чимало науковців, зокрема: українські дослідники П. Арсенич, А. Болабольченко, Я. Партала, І. Пелипейко, І. Приходько, В. та Ф. Погребенники, В. Полек, І. Сеньків, В. Стеф'юк, В. Шевчук та інші; зарубіжні дослідники Б. Гадачек, П. Вінченці, Й. Кольбушевський, Я. Хороши та ін. Однак зверталися до дослідження гуцульських п'єс

етнографічного характеру принагідно, а спеціального дослідження щодо особливостей національного колориту Гуцульщини кінця XIX – початку XX ст. у творах українських та польських письменників у порівняльному аспекті детально не проводилося.

У зв'язку з тим, що гуцульська тематика представлена досить широко в українському та польському письменстві зосередимо увагу насамперед на особливостях інтерпретації гуцульського національного життя, показане в епопеї С. Вінченза «На високій полонині» з безпосереднім зв'язком її окремих елементів з драматичними творами Г. Хоткевича та повістю М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». Своїм великим епічним полотном «На високій долонині», яка стала працею цілого його життя, С. Вінценз беззаперечно ввів образ Гуцульщини у світовий контекст. Чимало літературознавців, сучасних дослідників Вінчензіани справедливо стверджують: «Серед творів гуцульської тематики немає рівних за мальовничістю пейзажів Коцюбинському й Черемшині, за силою відтворення народної неволі – Франкові й Стефанику, за барвистістю мови – Хоткевичу. Та за всім цим, разом узятим, немає рівних епопеї С. Вінченза – кращому творові світової літератури про українські Карпати та їх волелюбних, щедро обдарованих мешканців» [10, с. 408].

Ці твори, частково об'єднані спільною тематикою і проблематикою, різняться насамперед наявністю у кожного із письменників власних творчих цілей, жанрами, сюжетно-композиційним оформленням, індивідуально-стильовими ознаками. Наявність цих рис говорить на користь кожного із згадуваних творів, адже вони разом, доповнюючи певною мірою один одного і дають змогу читачеві розкрити весь світ гуцульського життя, національний колорит краю, загубленого і захищеного від негативних цивілізаційних впливів. Твори цих письменників, глибоко закоханих в Гуцульщину, постали безпосередньо із їх життєвих вражень. Так, С. Вінценз серед джерел «На високій полонині» називає «Оповідання мого діда і бабусі, няні Палагни, гайових Гната і Лукина, візника Лька, оповідання незабутнього, прекрасного оповідача Петра Кузика або Марка Білоголового, сусіди з-під Чорногори, а також тих людей, які дожили аж до цього часу: прекрасного і гордого 92-літнього Матійка з роду Зеленчуків-Іванкових; напівсліпого, а проте сповненого гумору понад 90-літнього Федя Шикерика з Перехресного; сповненого приязні та доброти до людей 82-річного гірського мудреця Юрка Федчука-Грabcука; бідної, але сповненої почуття людської гідності й чемності 84-річної комірничі Марійки Чорниш, та багатьох, багатьох інших по пляях, полонинах, хатах, колибах, хто ж би міг їх усіх

пригадати; врешті газду-інтелігента Петра Шекерика-Доникова, сповненого чулою набожності до давнини»[1, с. 706].

Гнат Хоткевич перебував на Гуцульщині з 1905 до 1912 рр. Про враження, яке на нього справив гуцульський край Г. Хоткевич писав: «Ну, що ж оповідати про Гуцульщину й про те вражіння, яке вона на мене зробила, я тут не буду, скажу тільки коротко, що як роззявив я рота від здивування, прибувши до Гуцульщини, то так із роззявленим ротом і ходив шість літ. І думаю, що кожний так на моєму місці»[2, с. 107].

Керуючи особисто створеним Гуцульським театром, Г. Хоткевич мріяв усьому світові показати життя гуцулів, зазначаючи: «А що ж, якби й світові цілому нашого гуцула показати?»[15, с. 497]. «Для театру гуцулів треба гуцульської п'єси» [15, с. 548], – неодноразово зазначав Г. Хоткевич під час зустрічей із своїми однодумцями. Саме в Гуцульському театрі йому вдалося розгледіти, оцінити, а головне, показати спільноті оригінальні зразки «наскрізь народного театру», що були закладені в гуцульській народності» [8, с. 89].

Справді новаторським було на той час, на думку І. Пелипейка, перенесення на сцену автентичного гуцульського фольклору та етнографічних картин, що Г. Хоткевич здійснив у п'єсах «Непросте» і «Гуцульський рік», які грали (а точніше – показували) на сцені самі гуцули в Гуцульському театрі, організованому письменником у Краснолі [9, с. 101].

До своєї праці Г. Хоткевич ставився із творчим натхненням, адже насамперед він полюбив Гуцульщину і її мешканців: «Гуцули припали мені до душі тим, що в них чути голос життєвої сили, вони носять у собі якийсь внутрішній спокій, якого ми не знаємо, нарешті, вони художники не тільки в ті хвилини, коли щось довбають або ліплять, а в самі й потребі творити зразки краси, щоб вона була розсіяна на кожному кроці в їх буденщині» [12, с. 46].

Так само, як і Г. Хоткевич, М. Коцюбинський був щиро закоханий у цей гірський край. «Який оригінальний край, який незвичайний казковий народ», – висловить письменник своє враження від Гуцульщини у одному з листів [6, с. 472.]. Як і С. Вінценз свого часу М. Коцюбинський вважав за необхідне йти до гуцулів, щоб безпосередньо у спілкуванні з ними отримати «живі враження».

Зіставляючи твори С. Вінценза, М. Коцюбинського і Г. Хоткевича, знаходимо чимало спільного у відтворенні саме «живих вражень» від побуту, культури гуцулів, у відтворенні міфопоетичного світу гуцульської уяви тощо.

Життя гуцула – невід'ємна частина життя цілого Всесвіту, водночас гуцул виступає і член соціуму, колективу, який живе хоча й за законами

природи, проте має й свій особливий погляд на події, які відбуваються навколо нього. Саме з таких позицій виходили автори вибудовуючи сюжетну канву кожного зі своїх творів. Так, кожна подія у житті персонажа «Гуцульського року» Г. Хоткевича так чи інакше пов'язана з певним обрядовим дійством відповідно до пір року: зими, весни, літа й осені. Розкриваючи детально той чи інший гуцульський обряд автор припускається до численних етнографічних подробиць, які якнайкраще характеризують внутрішній світ гуцула, його взаємозв'язок з навколишнім світом. Так, наприклад, велике місце у творі займає відтворення певних обрядових дійств – різдвяних, великодніх тощо.

«Параска: Бери потрішки. Мечи під стив на оцим розі, на оцим – о! Ричи, йк корова. (*Іван кидає сіно і рикає*). На оцим розі мечі та блій, ек вивца. (*Іван блейт*). А на оцим розі ірзи, ек кинь. (*Іван ірзет*). А тут пій, ек когут. (*Іван піст*). А ти (*до Миколи*) неси єрем та ред кінцкый – треба під стив покласти, аби маржину у дорозі не напало ніщо та й аби ніхто не врік» [16, с. 148]. Показ таких картин народного життя допомагає реципієнтові зрозуміти його особливості, ті акценти, яким приділяє найбільше уваги у своєму житті простий гуцул. У даному разі особливі надії селянин покладає на своє господарство і маржину, які мають прогнати гуцульську родину цілий рік: всі обрядові дійства, особливо зимового циклу спрямовані на забезпечення їхнього спокійного життя.

Саме виходячи з цього культу захоплення вибудовує Вінценз багатогранність площин часу, яка також сприяє створенню своєрідного метафізичного містка між реальною Гуцульщиною і фантастичною, ірреальною Атлантидою. Однією з реальних площин у творі виступають події, пов'язані безпосередньо з весіллям найстаршої доньки пана з Криворівні, на яке запрошує головний герой твору Фока Шумей всіх карпатських горян. Показ цих подій сповнений авторської етнографічної рефлексії (мається на увазі оповідання про найважливіші види діяльності гуцулів, культурні традиції, обрядову магію, права гуцулів тощо). Поступово оповідь у творі переключачється в іншу, ірреальну площину, яку вибудовують розповіді автора про прадавні міфічні, напівлегендарні часи: історії про велетнів в гуцульських краях і про зародження опришківського руху. Таким чином створюється опис своєрідного часу, що відходить від архівної історичності до народних способів бачення минулого, що керується своєрідною філософією міфу. На думку С. Вінченза, «міф народжується, постає, як будь-який інший живий витвір... міф засвідчує те, що сховане від очей. Послугується письмом лучним і пушовим. Розсаджує скелі і запалює вогонь, захований у них» [3, с. 141].

Справжню не награну атмосферу національного колориту Гуцульщини передають численні автентичні колядки, шедрівки, гуцульські примовляння, заговори, яких у п'єсах Г. Хоткевича велика кількість. Наприклад, порада гуцула, щоб витримати Великодній піст витримана у дусі народного гуцульського фольклору: «Другий газда: Воистину! То невелика є річ, а про те добра. Треба узети на пущене зварити яйце натвердо, а витак брати'го у праву руку по через голову – отак-о – та кусати вид лівого боку та й їсти, примов'єючи» «Єк міні не вкменїт ци цесе їйце їсти, так аби си не навкемило говіє говіти». Тоги ретенно переговієт ци добре: перейдет сім неділь, йк сім день» [16, с. 170].

Кращому розумінню життя гуцула сприяють й повністю відтворені два основні обрядові дійства у п'єсі «Гуцульський рік» Г. Хоткевича: похорон (на ньому використовується гуцульське «посіжінє») та весілля із збереженням всіх ритуальних реплік і танків. Підчас показу «посіжіня» (гуцульського обряду, який відбувається під час похорону) у п'єсі відтворено детально всі елементи цього давнього обряду: почергово автор відображає всі ігри і забави, які проводила гуцульська молодь у першу ніч після смерті небіжчика, тим самим проганяючи скорботу, що її викликала смерть.

Автор під час опису цих дійств особливу увагу приділяє ремаркам, які дозволяють високо оцінити ступінь серйозної підготовки Хоткевича-режисера до постановки твору на сцені. Так-от ремарки, які передають зміст ритуальних дійств підчас обряду поховання тіла: «Надворі кидають грати у «сосокала» і зачинають «грушку»: оден сідає, тримаючи на колінах, другий ховає лице у шапку, його б'ють дощечкою – «грушкою» - по спині. Має вгадати, хто вдарив. Як угадає, той стає на його місце.

В хаті сідають грати у «білицу». Середуший тримає бук штормом, двоє – ложки або кобрі. Середуший бігає по букви вниз і вверх руками, наслідуючи голос білиці: «торр-тя-тя... тор-р-р-тя-тя...» - і б'є то одного, то другого по руці у себе на коліні» [16, с. 188] тощо.

С. Вінценз у своєму творі також приділяє увагу цьому обрядовому дійству. «Грушка» у нього показана більш детально, аніж її малював М. Коцюбинський. Якщо український письменник тільки описав ці звичаї, то польський прагнув їх пояснити тим читачам, хто не розумів сутності цих забав. Зокрема, поясненню цього дійства слугує розповідь Фоки Шумєя про розмову із італійцями щодо значення цих веселих ігор на похоронах: «Один із них (італійців – Т.Б.) обурювався, мовляв, то грішна й безбожна річ – веселитися при небіжчикові так бучно. У нас, казав, Євангелію читають, Божі псалми цілу ніч співають. Шкодував Фока, що такі кмітливі люди та не розуміють звичаю християнського. Товкмачив їм, як міг, що то якраз по-християнськи – не дати себе змогти смуткові,

триматися бадьоро й погідно, аби всіх звеселити. Й що душа померлого, напевне сама рада цьому – так старі люди вчили» [3, с. 60]. Тобто картина поховального обряду у С. Вінченза більше етнографічно-описова, тоді як у М. Коцюбинського вона має символічно-натуралістичну основу, наповнену лейтмотивом «всюди – життя, що перемагає глін смерті».

Багато паралелей можна відшукати у зображенні ворожінь, вмінні градівників і мольфарів надсилати чи відвертати хворобу, природні сили. Наприклад епізод у М. Коцюбинського, коли Юра вороже над глиняною лялькою, щоб привернути хворобу до людини: «Юра тримав ... глинян ляльку і тикав пальцями в неї од ніг до голови. – Б'ю кілок тут, - шептав він зловісно, – і сохнуть руки та й ноги. В живіт – карається на живіт; не годен істи... – А ек би у голову вбив? – питала цікаво Палагна. – Тоді гине в той мах...» [6, с. 180] і численні оповіді Вінченза про мольфарів-злочинців.

У фольклорі найчастіше зустрічається наступне значення цього поняття: це людина, яка вміє своїми діями розганяти хмари [13, с. 90], це люди-демони, чиї душі залишають тіло під час сну і вирушають на боротьбу із повітряним ворогом; люди, які народилися від добрих міфічних зміїв та мають надприродні властивості для боротьби з поганими (з балканослов'янської міфології). Проте, як зазначають дослідники, в українських карпатських говірках, де також поширені вірування про людину, яка відганяє хмари, спеціальних вірувань про походження цього персонажа не відзначено [13, с. 92]. Як бачимо, в українському фольклорі функції мольфара й градівника часто контамінуються, двоє персонажів зливаються в один. Цю рису народних уявлень збережено у повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». Проте у п'єсі Г. Хоткевича образи старого діда-знахаря і градівника диференційовано. Відповідно, градівник – це міфічна істота, яка насилає град, блискавки, зливи на гуцульські лани, щоб знищити всю рослинність і призвести людей до голодної смерті. Використовуючи казковий елемент триподієвості, Хоткевич виводить на сцену трьох градівників Чорного градівника, Сірого градівника та Білого градівника, які тримають повні міхи граду, щоб знищити все гуцульське господарство. Для селянина-гуцула його маржина – то є ціле життя, власне, його і матеріальний статус, і впевненість у прийдешньому, і свідчення продовження його родовету. Саме тому, не маючи змоги самотійно подолати градівників з потойбіччя, селяни звертаються за допомогою до мольфарів, людей, які здатні, виступаючи своєрідними посередниками між потойбіччям і «живим» світом захистити гуцульський світ від загибелі. У Г. Хоткевич, це дід, мольфар, якого люди оминають у спокійний час. Автор відтворює з найбільшою точністю всі елементи

ритуалу: рухи, предмети, слова, які промовляє мольфар, відганяючи градівників, говорять про цілком повне опрацювання і осучаснення міфологічного сюжету в літературному творі.

До своєрідності авторської інтерпретації гуцульського життя можна додати описи гуцульських ігр, забав, які мають копіткі авторські пояснення щодо їх виконання. Так, як й у п'єсі Г. Хоткевича, так і у творі С. Вінченца відтворено із детальними подробицями ритуальні і національні танки гуцулів, із зазначенням назви, як слід виконувати, що свідчить про досить старанний підхід авторів до етнографічного матеріалу.

«Легіні роблять «церковцу»: четверо стають в коло, а зверху їм на плечі двоє або троє.

– То пусте, робім ліпше церковцу!

– Ано робім, ано робім!...

Два «тезнут боклажка»: лягають митузь, чіпають ся ногами і силують ся оден другого перевернути.

– Ой, сарако... Я си не дам! (Перевернув). А видиш! Уже ти боклаг! Таки я дужший вид тебе у ногах.

Роблять «дручок»: два берут заворітницю на плечі, а третій стає на неї... Чіпають ся за руки «галеббізов», хлопчик ходить по руках» [16, с. 176–177].

Свідченням досить ретельного ставлення до зображуваних обрядових подій, забав, опису гуцульських танців є критика Г. Хоткевичем опису гуцульського танку, показаного у «Тінях забутих предків» М. Коцюбинського. Щодо реінтерпретації танцю Івана Палійчука з Чугайстером Г. Хоткевич іронічно заявляє: «Що це? Опис танцю? Якого? Само собою, гуцульського! Але річ уся в тім, що це М. Коцюбинський навів командні слова до спеціального танцю, який називається «аркан». Це розбійничий танець, і танцювати його можна тільки гуртом /.../ дико й читати оцей танець Чугайстера» [14, с. 6]. Тому Г. Хоткевич у п'єсі «Непросте» подає детальний опис цього «легінського» танцю з бартками – ренарация.

Таким чином гуцульський танок сприймається реципієнтом як особлива форма спілкування людини з навколишнім світом, особлива форма співжиття і реагування на події зовнішнього світу, тобто створюється «новий світ символів, символіка всього тіла, не просто символіка вуст, обличчя, слова, а якась повна міміка й жестикуляція, що ритмічно рухається у танці» [7, с. 456].

До відтворення характеру гуцулів Г. Хоткевич підходив виважено, аргументуючи свою позицію з цього приводу в статті про «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського[7]. Головним недоліком аналізованого

твору Г. Хоткевич вважав невідповідність авторського ідіостилу матеріалові художньої рефлексії. При цьому митець зауважував: «Слово – се зброя письменника, як звук – зброя музиканта. Фальшива музика перестає бути музикою. Література теж може фальшивити. Коцюбинський вживає у творі чимало слів, значення яких не розуміє, вкладаючи у уста своїх героїв фрази, яких гуцул сказати не міг» [7, с. 33]. «Отже, коли автор так знає мову і дух мови, чи може він зрозуміти дух народу?» [7, с. 29]. Таким чином, Г. Хоткевич вважав, що «Гіні забутих предків» М. Коцюбинського не можуть сприйматися адекватно внаслідок «ментальної, світовідчуттєвої дистанційованості їх автора від етнографічного типу культури, на якій він базує свій текст» [11, с. 24].

Варто звернути увагу ще й на особливості змаловання міфопоетичного світу гуцульської уяви, що заселила навколишній світ демонологічними істотами. Так, у творах показано, що інколи межа між реальним життям і ірреальним потойбічним світом у житті гуцула зникала, утворювалося своєрідне плетиво життєвих подій героя. Так, межа між реальністю і потойбіччям у світорозумінні гуцула не усвідомлюється: міф, міфічні істоти є тою “справжньою” реальністю, що оточує гуцула в творі Г. Хоткевича «Непросте». Так, у п’єсі серед героїв діють *лісні, або нявки*. За народними уявленнями, це міфічні істоти у вигляді прекрасних дівчат, які можуть змінювати свою зовнішність і показуватись чоловікам [13, с. 117], зводити їх з розуму. Так само пояснює значення поняття «лісна» й В. Шухевич в «Гуцульщині» [17]. Проте це не є єдиний погляд на значення «лісна», цікаво, що, наприклад, С. Вінценз, один із відомих дослідників Гуцульщини, наводить таке значення: «Лісна – зловорожа богинька, яка висмоктує кров з мужчин» [1, с. 571]. Існують у науковій літературі й інші менш поширені значення цієї істоти. Проте у творі «Непросте» відповідно до гуцульських оповідей наводиться автором історія про таку лісну, яка ввижається молодому гуцулові Федорові у вигляді його нареченої та зводить поступово його з розуму. Цей персонаж будується на основі вірувань, пов’язаних із походженням мавки від людей; він має чітко виражений еротичний характер [1, с. 211–213] і позбавлений емоційно-психологічного чи світоглядно-філософського трактування, що, врешті, відповідає загальній концепції твору. Така трансформація міфологічного образу, очевидно, детермінована уявленнями самих гуцулів, для яких світ духів стоїть у безпосередній близькості до людського, є дуже земним [4, с. 247–248]. Автор цілком упевнено дотримується у творі народної легенди, при чому одна й та сама історія інтерпретується з точки зору «живого» персонажа та «потойбічного». Це дає змогу письменникові поєднати два світи, наблизити міфічного персонажа до світу реального, наділивши його

власними судженнями і думками: «А я си вкипіла вівчарика їдного, Федорочок му на імне. Я таки перевергла-сми си в його дівчину та перший раз стуманила го у сні – снила си йому, йк його дівчина. А він встидав си та нікому не говорив, аби си не сміли з него. А на дев'яту днину я го вже витуманила так, шо вин пишов за мнов аж осуда, у цесу пушшу. Та вид того чесу лиш захочу го при собі мати, іду, стану за стаєв та йк зафівкаю, йк засмію си так, йк його дівчина Маріка, то вин біжить за мнов куда схочу» [16, с. 211].

Перед нами постає не просто міфічна істота, зображена відповідно до народних уявлень, а істота більше реальна, наділена людськими рисами характеру. Варто зауважити, що у творі автор цілком відповідно до народної легенди використовує й оповідь про появу лісних серед міфічних істот. Таку подібність характерів до зображеного міфічного персонажа можемо побачити й у творах і С. Вінченза, і М. Коцюбинського. Окрім згаданої лісної, це образи арідника (за Коцюбинським – це злий дух, який править усім світом; за С. Вінчензом – це господар неволі і утисків), образ біса, який прикутий до гір (у Г. Хоткевича цю функцію перебирає Гаргон), численні щезники, юди тощо. Саме за допомогою взаємодії міфічних і реальних персонажів, на нашу думку, письменникам вдалося точно відтворити психічні рівні людських переживань, архаїчні первні міфологічного мислення гуцулів, специфіку їхнього світосприйняття та світорозуміння.

Отже, у творах С. Вінченза, Г. Хоткевича та М. Коцюбинського показаний своєрідний, досить екзотичний образ гуцульського краю, головним джерелом якого виступає безпосередньо глибоко пізнана і правдиво відтворена митцями гуцульська дійсність. Певною мірою ідеалізований екзотичний світ Гуцульщини у творах письменників постає своєрідною бінарною опозицією світу окультуреного, «цивілізованого», який руйнує сталі традиції, гармонію людських стосунків. Письменники своїми творами виступають за збереження недоторканності гуцульського краю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Vincenz S. Na wysokiej połoninie / S. Vincenz. – Warszawa, 1936. – 600 s.
2. Болабольченко А. Гнат Хоткевич / Анатолій Болабольченко. – К. : Щек, 2008. – 224 с.
3. Вінченз С. На високій полонині (Правда старовіку) [пер. з пол. Р. Гнатіва, Б. Сенежака] / Станіслав Вінченз. – Л. : Червона калина, 1997. – 452 с.
4. Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження. – К. : Наукова думка, 1987. – 472 с.

5. Денисюк І. Гуцульські п'єси Гната Хоткевича / Іван Денисюк // Хоткевич Г. Неопубліковані гуцульські п'єси. – Луцьк : ВМА «Терен», 2005. – С. 3–6.

6. Коцюбинський М. Твори: В 6-ти т. / М. Коцюбинський – К. : Наукова думка, 1983. – Т. 3. – 600 с.

7. Ницше Ф. Родження трагедії / Ф. Ницше // Ницше Ф. Так говорив Заратустра. К генеалогії моралі. Родження трагедії. Воля к власті. Посмертні афоризми: Пер. с нем. / Ф.Ницше. – Мн.: Харвест, 2003. – 1040с. – (Philozophy). – С. 435–572.

8. Партала Я. Модель «народного театру» Гната Хоткевича / Я. Партала // Народна творчість та етнографія. – 2001. – № 3. – С. 84–91.

9. Пелипейко І. Гуцульщина в літературі. Довідник / Ігор Пелипейко. – Косів : Писаний камінь, 1997. – 112 с.

10. Погребенник В. Фольклоризм тетралогії С. Вінченза «На високій полонині» в контексті української дожовтневої прози про Гуцульщину / В. Погребенник // Українсько-польські літературні контексти. Київські полоністичні студії : зб. наук. праць. Том IV. – К., 2003. – С. 396–408.

11. Різниченко О. Гнат Хоткевич: естетика як триб життя // Дивосвіт Гната Хоткевича: аспекти творчої спадщини : мат. наук.-практ. конф. / Упор. і ред М. Черемський. – Х.: Форт, 1998. – С.22–36.

12. Рудницький М. Невгамовний темперамент / М. Рудницький // Гнат Хоткевич. Спогади. Статті. Світлина / [Упоряд. А. Болаболъченко, Г.Хоткевич]. – К.: УКСП «Кобза», 1994. – 166 с. – С. 31 – 48.

13. Хобзей Н. Гуцульська міфологія. Етнолінгвістичний словник / Наталя Хобзей. – Л., 2002. – 216 с.

14. Хоткевич Г. «Тіні забутих предків» / Гнат Хоткевич // Українська мова та література. – 1997. – Число 47 (63). – С. 4–7.

15. Хоткевич Г. Гуцульський театр / Гнат Хоткевич // Хоткевич Г. Твори: У 2-х т. / Упорядкування, підготовка текстів та примітки Ф. Погребенника. – Т.2. – К. : Дніпро, 1966. – С. 493 – 498.

16. Хоткевич Г. Неопубліковані гуцульські п'єси / Гнат Хоткевич. – Луцьк : ВМА «Терен», 2005. – С. 312 с.

17. Шухевич В. Гуцульщина / Володимир Шухевич // Матеріали до українсько-руської етнології. – Львів, 1899 – 1908. – Ч. 1 – 5.

Стаття надійшла до редколегії 22.03.2012

Т. БЫКОВА

НАЦИОНАЛЬНЫЙ КОЛОРИТ ГУЦУЛЬЩИНЫ В АВТОРСКОЙ ИНТЕРПРЕТАЦИИ УКРАИНСКИХ И ПОЛЬСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ ПЕРВОЙ ТРЕТИ ХХ СТ.

В научной статье с помощью анализа художественные тексты польских и украинских писателей первой половины XX века раскрыты особенности национального колорита жизни западноукраинского

крестянства на Гуцульщині; до розгляду використано твори С. Вінченца, М. Коцюбинського, Г. Хоткевича. Сделан вывод относительно причин экзотического показа образу гуцульского края в авторской интерпретации писателей.

Ключевые слова: национальный колорит, Гуцульщина, гуцул, мифологизм, поэтика произведения

T. BIKOVA

A NATIONAL COLOUR OF HUCULSHCHINA IS IN AUTHORIAL INTERPRETATION OF THE UKRAINIAN AND POLISH WRITERS OF FIRST THIRD OF XX OF CENTURY.

In the scientific article by means of analysis artistic texts of the Polish and Ukrainian writers of the first half of XX of century the features of national colour of life of peasantry are exposed on Huculshchina; before consideration works of S. Vincenz, M. Kocubinski, G. Hotkevich. Drawn conclusion in relation to reasons of exotic show to character of Huculshchina in authorial interpretation of writers.

Keywords: national colour, Huculshchina, guzul, mifologism, poetics of work.

УДК 821.121.2-2Мамонтов (045)

Наталія ЩУР

СУЧАСНЕ ПРОЧИТАННЯ ЛІРИЧНОЇ ДРАМИ Я. МАМОНТОВА «ДІВЧИНА З АРФОЮ»

У статті проаналізовано композицію, проблематику, жанрову специфіку ліричної драми Я. Мамонтова «Дівчина з арфою», особливості розвитку конфлікту в контексті символістського художнього мислення.

Ключові слова: проблематика, конфлікт, символізм, поезика

Роботу над ліричною драмою «Дівчина з арфою» Я. Мамонтов розпочав 1914 р., в період активної співпраці з «хатянами» та кристалізації його романтично-символістської поезики. Саме тоді в жовтневому номері журналу «Сяйво» було надруковано віршований уривок майбутньої драми «Сон професора». Завершив її Я. Мамонтов пізніше і опублікував 1918 р. в журналі «Шлях» за порадою свого земляка О. Олесея. Як згадувала дружина драматурга М. Гармсен, п'єса була поставлена на сцені режисером О. Загаровим у тодішньому Київському театрі імені Т. Шевченка [4, с. 14].

Радянські літературознавці Й. Кисельов, Ю. Костюк та сучасні дослідники Г. Семенюк, О. Мельничук пов'язують ліричну драму Я. Мамонтова з європейським та українським модернізмом, її проблематику розглядають у зв'язку з мистецькою атмосферою початку ХХ ст., позначеною кризою ratio, а в поезиці відзначають риси абстрактно-символічного письма [7; 14; 9]. Нове прочитання твору в контексті домінування іронічного модусу запропонували Н. Малютіна,

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Гуманітарна освіта
в технічних вищих навчальних закладах**

Випуск 25
Збірник наукових праць

Київ – 2012

ББК ч481.302я43
Г945
УДК 378ю4(477) – 009 + 37.017

ISBN 966-7773-70-1

Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах : зб. наук. праць. – К. : Університет «Україна», 2012. – Вип. 25. – 342 с.

Збірник входить до переліку фахових видань (філологічні науки), затверджених ВАК України (Постанова Президії ВАК України від 26.05.2010 року, протокол №1-05/1).

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради Національного авіаційного університету (протокол № 4 від «18» квітня 2012 р.)

У збірнику вміщено статті науковців, викладачів, докторантів та аспірантів з актуальних питань мовознавства, літературознавства, перекладознавства і журналістики. Дослідження виконано з урахуванням сучасних досягнень філологічної науки.

Для науковців, викладачів ВНЗ, гімназій, учителів середніх шкіл, студентів.

Бібліографія в кінці статей.

ББК ч481.302я43
Г945

Редакційна колегія: д-р філол. наук, проф. Гудманян А. Г. (відп. редактор), д-р філол. наук Бурлакова І. В., д-р філол. наук, проф. Гурбанська А. І., д-р філол. наук, проф. Іванов В. Ф., д-р філол. наук, проф. Козачок Я.В., д-р філол. наук, проф. Межжеріна Г. В. (заст. відп. редактора), д-р філол. наук, проф. Мелешенко О. К., д-р філол. наук, проф. Михайлин І. Л., д-р філол. наук, проф. Ожоган В. М., д-р філол. наук, проф. Януш Я. В., канд. філол. наук., проф. Акмалдінова О. М., канд. філол. наук, доц. Литвинська С. В., канд. філол. наук, доц. Сидоренко С. І., канд. філол. наук, доц. Харченко С. В. (відп. секретар), канд. філол. наук, доц. Ясакова Н. Ю.

Адреса редколегії: 03680, Київ, просп. Космонавта Комарова, 1,
Національний авіаційний університет, Гуманітарний інститут, кафедра
українознавства, корпус 8, к. 901.

Сл. тел.: (044) 406-77-14

Засновник

Національний авіаційний університет

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 16149–4621Р від 20.01.2010 р.

ЗМІСТ

МОВОЗНАВСТВО. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

АЗАРОВА Лариса, ТРОЯН Ганна	
Непряма номінація осіб із дієслівним компонентом.....	7
ЯНУШ Ядвіга	
Українська мова в парадигмі сучасної освіти в Україні і за її межами.....	15
БОНДАР Мар'яна	
Реалізація концепту «Україна» у лінгвістичному просторі роману Ліни Костенко «Записки українського самашедшого»..	23
БОНДАРЕНКО Лініанна	
До питання про вивчення фразеологізмів (сталих фраз) в контексті порівняльної лінгвістики.....	32
ГНЕЗДІЛОВА Ярослава	
Дискурс в емотіологічному аспекті: методологія.....	42
ДЯЧУК Тетяна	
І. Огієнко про засади творення національної термінології.....	51
СНЧЕВА Галина	
Структурна розбіжність авіаційних термінів та її вплив на еквівалентність перекладу.....	57
КАПІНУС Олена	
Формування комунікативної компетенції в процесі навчання іноземної мови у студентів вищих технічних навчальних закладів.....	67
КОВАЛЬ Людмила	
Означено-особові речення в системі односкладних конструкцій української мови.....	75
КРУШИНСЬКА Олена	
Особливості відтворення французької рими в українському перекладі.....	83
ЛИСЕНКО Гелена, ЧЕПУРНА Зінаїда,	
Проблематика перекладу крилатих висловів у заголовках до публіцистичних текстів.....	88
МАТВІЙЧУК Тетяна, МОМОТ Віктор	
Лексико-граматична природа прономінативів.....	99

МЕРІНОВ Вячеслав	
До питання про взаємодію граматичних форм числа іменника із семантичними категоріями «конкретність» і абстрактність»	107
ПАУСТОВСЬКА Маріанна, ТРУЦУНЕНКО Ірина	
Ключові аспекти методики навчання другої іноземної мови згідно з концепцією багатомовності.....	114
ПОГИБА Людмила, ГОЛІЧЕНКО Лариса	
Формування мовно-комунікативної компетенції у військових вищих навчальних закладів.....	129
ПРИБЛУДА Людмила	
Метонімія як різновид вторинної номінації (на матеріалі творчості українських письменників-постмодерністів).....	138
САВЧУК Тетяна	
Функціонування семантичних єдностей з релятивними дієсловами в мові новели М. Коцюбинського «Intermezzo»...	145
СІБРУК Анастасія	
Іменники з загальним значенням «прикраса» в писемних пам'ятках XI – XIV століть.....	153
СІТКО Алла	
Прагматичні проблеми перекладу англомовних вигуків.....	160
СОБОЛЬ Юлія	
Проблеми інтерференції у підготовці перекладачів.....	166
ТУР Оксана	
Особливості функціонування нових абревіатур у розмовно-побутовому стилі української мови кінця XX – поч. XXI ст....	172
ХАРЧЕНКО Світлана	
Неспонукальні речення зі значенням спонукальної модальності...	186
ГАЙДАРЖИЙ Катерина	
Аналітичне дієслівне словотворення як засіб поповнення складу номінативних одиниць.....	196
ДАВИДЕНКО Ігор	
Співвіднесеність концептів у концептосфері «внутрішній світ людини».....	205
ЗАХАРЧУК Наталія	
Засоби подолання стереотипних уявлень у процесі підготовки студентів до міжкультурної комунікації.....	212

КАЦІМОН Ольга

Спільні лексичні елементи у творах і листах Ольги Кобилянської та реєстрі «Словаря чужих слів» Зенона Кузелі і Миколи Чайковського (1910)..... 220

КАУШАНСЬКА Лідія

Способи вираження і засоби перекладу пасивної можливості в німецькій науково-технічній літературі українською мовою. 231

КОВАЛЕНКО Ольга

Педагогічні умови формування навичок професійного спілкування у майбутніх авіадиспетчерів на основі особистісно-розвивального підходу..... 240

КОБЕЦЬ Людмила

Поняття лексико-семантичної системи мови в працях вітчизняних і зарубіжних лінгвістів XVIII – XXI ст..... 248

КОТЕЛЕВЕЦЬ Катерина

Витоки молодіжного сленгу (на матеріалі повісті Г. Бєлих, Л. Пантелєєва «Республіка Шкід»)..... 256

КУХАРЧУК Галина

Найуживаніші іменники-юкстапозити в науковій термінології XXI століття..... 261

НАДТОЧІЙ Юлія

Структурні та функціональні особливості номінативних одиниць німецької термінології у перекладацькому аспекті.... 267

МИСЛИВА-БУНЬКО Іванна

Деривація іменників-комполітів у мові української преси XXI століття..... 276

ХІМІЧ Регіна, КОНОПЛЯНИК Леся

метафора як образно-функціональна одиниця англійської реклами..... 280

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

БУРЛАКОВА Ірина

Стильові іпостасі Оксани Лятуринської (штрихи до портрету письменниці)..... 300

МАЦЕВКО-БЕКЕРСЬКА Лідія

Стилістичні еквівалентності як засіб форматування
художнього викладу..... 306

БИКОВА Тетяна

Національний колорит Гуцульщини в авторській
інтерпретації українських та польських письменників першої
третьої ХХ ст..... 317

ЩУР Наталія

Сучасне прочитання ліричної драми Я.Мамонтова «Дівчина з
арфою»..... 328

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ..... 339